

**СТАНОВЛЕННЯ СУБ'ЄКТНОЇ ПОЗИЦІЇ СТУДЕНТА ЯК НЕОБХІДНА УМОВА
ФОРМУВАННЯ ЦІННІСНО ЗОРІЄНТОВАНОЇ ПРОФЕСІЙНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ**

УДК 378.015.311-057.87

DOI:

Ванда Вишківська, кандидат педагогічних наук, доцент кафедри теорії та історії педагогіки
Національного педагогічного університету імені М.П. Драгоманова
Аліна Черепинська, старший викладач кафедри загальноосвітніх дисциплін
ПВНЗі "Українсько-американський університет Конкордія"
Ольга Іллішова, кандидат педагогічних наук, доцент кафедри дошкільної освіти
Бердянського державного педагогічного університету
Олена Войчун, викладач кафедри теорії та методики фізичної культури
Миколаївського національного університету імені В.О.Сухомлинського

**СТАНОВЛЕННЯ СУБ'ЄКТНОЇ ПОЗИЦІЇ СТУДЕНТА ЯК НЕОБХІДНА УМОВА
ФОРМУВАННЯ ЦІННІСНО ЗОРІЄНТОВАНОЇ ПРОФЕСІЙНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ**

У статті обґрунтовується, що концептуально значущою умовою створення системи професійної освіти, яка відповідає вимогам інтеграції України у світовий освітній простір на основі якості, є реалізація положень компетентнісного підходу. Доведено, що ціннісна складова професійної компетентності вимагає сформованості суб'єктної позиції студента, яка, своєю чергою, зумовлює його потребу і здатність до самовдосконалення, самореалізації, професійного росту, визначає спрямованість майбутнього фахівця на результат освіти в діяльній вимірі.

Ключові слова: професійна компетентність; суб'єктна позиція; цінності педагогічної діяльності; професійне самовизначення; рефлексія.

Літ. 10.

Vanda Vyshkivska, Ph.D.(Pedagogy), Associate Professor of the Theory and History of Pedagogy
Department, National Mykhaylo Drahomanov Pedagogical University
Alina Cherepynska, Senior Lecturer of the General Education Disciplines Department
Concordia Ukrainian-American University
Olha Ilishova, Ph.D.(Pedagogy), Associate Professor of the Preschool Education Department,
Berdiansk State Pedagogical University, Ukraine
Olena Voichun, Lecturer of the Theories and Methods of Physical Culture Department
Mykolayiv Vasyl Sykhomlynskiy National University

**FORMATION OF THE STUDENT'S SUBJECT POSITION AS A NECESSARY CONDITION
FOR THE FORMATION OF VALUE-ORIENTED PROFESSIONAL COMPETENCE**

The join of Ukraine into the world educational space puts forward new requirements for the level of education, the quality of specialist training, which requires significant changes in the pedagogical theory and practice of the educational process. It is substantiated that an important condition for improving the system of vocational education is the implementation of the ideas of competence approach, which is relevant in conjunction with the subject-professional and requires consideration of the future teacher as a subject of the own professional activity and personal-professional development, that is the fact of formation of professional competence.

Professional competence is seen as a systemic, integrated unity, synthesis of intellectual and activity components, personal characteristics and experience that allows teachers to use their potential, carry out the complex cultural activities, quickly and successfully adapt to a rapidly changing society and professional activity.

It is noted that the value component of professional competence is characterized by a set of needs, motives, interests, goals, beliefs that motivate the teacher to professional and personal growth. In this context, the subjective position is presented as a systemic personal education, which includes: a stable system of professional values, professionally valuable life meanings, goals, plans and prospects, knowledge and skills that ensure self-awareness of the subject of life and work, readiness for continuous professional and personal self-determination and self-development.

It is proved that the subject of professional development is a person who consciously organizes the process of the own professionalization, sets a goal, implements it, consciously enriches the experience of own activities, and communication. Subjectivity allows the student to determine the personal attitude and goals of education, to design and implement an individual educational and later professional route.

Keywords: professional competence; subjective position; values of pedagogical activity; professional self-determination; reflection.

Постановка проблеми. У сучасних вітчизняній системі освіти, створюючи при цьому для умов стрімкий розвиток інформаційного кожного людини значні можливості для отримання суспільства вимагає істотних змін у інформації в тому обсязі, який необхідний їй для

СТАНОВЛЕННЯ СУБ'ЄКТНОЇ ПОЗИЦІЇ СТУДЕНТА ЯК НЕОБХІДНА УМОВА ФОРМУВАННЯ ЦІННІСНО-ЗОРІЄНТОВАНОЇ ПРОФЕСІЙНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ

саморозвитку та самовдосконалення. Очевидним при цьому є той факт, що перехід на нову модель освіти виключає пасивну роль учасників освітнього процесу, оскільки тільки активна позиція в отриманні знань дозволить сформувати в учнів “здатність жити та працювати в інформаційному суспільстві”, визначити індивідуальну траєкторію освіти [6]. Збільшені вимоги до якості освіти в умовах її структурної перебудови та інтеграції у світовий освітній простір істотно змінюють рівень і соціальних очікувань.

Загалом підвищення якості професійної освіти є актуальною проблемою не тільки для України, а й для усієї світової спільноти. Розв'язання цього завдання пов'язане з модернізацією змісту освіти, оптимізацією способів та технологій організації освітнього процесу, переосмисленням мети і результату освіти.

Насамперед такі перетворення стосуються системи професійної педагогічної освіти, яка має забезпечити суспільство освіченими, висококваліфікованими, компетентними фахівцями, що можуть реалізувати у практичній діяльності вимоги XXI ст., є готовими до діалогу та співпраці, володіють діалогічною, інформаційною та моральною культурою, здатні до самостійного прийняття відповідальних рішень у ситуації вибору.

Аналіз основних досліджень і публікацій. Різні аспекти вдосконалення професійної підготовки висвітлено у дослідженнях О. Абдуліної, Л. Кондрашової, Н. Кузьміної, В. Кузя, О. Мороза, В. Сластьоніна, О. Щербакова та ін.

Взаємообумовленість різновекторних процесів суспільної модернізації та перетворень в освіті вивчають такі науковці, як В. Андрущенко, М. Бойченко, В. Корсак, В. Кремень, О. Навроцький, М. Романенко та ін.

Нові вимоги до педагогічних працівників на етапі динамічного розвитку суспільства розробляє Л. Хомич, акцентуючи на необхідності проходження майбутніми фахівцями усіх стадій професійного становлення, які б забезпечували формування у них цілісного досвіду самостійної діяльності [7].

Проблемам модернізації професійної та світоглядно-методологічної підготовки сучасного вчителя присвячені праці В. Ковальчука.

Метою даної статті є обґрунтування значущості становлення суб'єктної позиції студента у контексті формування ціннісної складової професійної компетентності як інтегративного утворення.

Виклад основного матеріалу. Критерієм якості професійно-педагогічної підготовки на

сьогоднішній день виступає професійна компетентність фахівця – динамічна категорія, детермінована конкретною історичною ситуацією, в умовах якої здійснюється професійна діяльність.

Актуальність означеної категорії зумовлена широтою її змісту, тісно пов'язаного з такими категоріями, як “професіоналізм”, “кваліфікація”, “професійні здібності”, “готовність до діяльності” та ін., що мають величезне значення для педагога, а також з підвищенням якості професійної освіти в Україні, її виходом на світовий рівень.

У глумачних педагогічних словниках категорія “професійна компетентність” здебільшого визначається як комплекс професійних знань, умінь, професійних якостей особи; як володіння особистістю на високому рівні професійною діяльністю у певній галузі; спроможність проектувати свій професійний розвиток; уміння професійно спілкуватися; здатність нести професійну відповідальність за результати своєї праці [5].

Досить широке визначення “професійної компетентності” дається у наказі МОН України “Про затвердження кваліфікаційних характеристик професій (посад) педагогічних та науково-педагогічних працівників навчальних закладів”. Зокрема у ньому зазначено, що це якість дії працівника, що забезпечує ефективність розв'язання професійно-педагогічних проблем і типових професійних завдань, яка залежить від кваліфікації, загальноприйнятих цінностей моралі та етики, володіння освітніми технологіями, життєвого досвіду, постійного удосконалення та впровадження у практику ідей сучасної педагогіки, використання наукової літератури та інших джерел інформації для створення сучасних форм навчання, впровадження оцінно-ціннісної рефлексії [11].

У теорії та практиці педагогічної науки категорія “професійна компетентність” розглядається у розрізі проблем реалізації ідей компетентнісного підходу, який прийшов на зміну знаннієвоорієнтованому. Метою останнього були збереження і передача молодому поколінню культурної спадщини, ідеалів та цінностей, які сприяють як індивідуальному розвитку особистості, так і збереженню соціального порядку. Тому зміст освітніх програм ґрунтувався на базових знаннях, уміннях, навичках, які забезпечують функціональну грамотність та соціалізацію особистості. А власне освітній процес спрямовувався на досягнення фіксованих результатів навчання.

Компетентнісний же підхід, зі свого боку, розглядає освіту та освіченість як уміння

СТАНОВЛЕННЯ СУБ'ЄКТНОЇ ПОЗИЦІЇ СТУДЕНТА ЯК НЕОБХІДНА УМОВА ФОРМУВАННЯ ЦІННІСНО-ЗОРІЄНТОВАНОЇ ПРОФЕСІЙНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ

розв'язувати проблеми, незалежно від їх складності, спираючись на наявні знання; акцентує увагу на результаті освіти, причому як результат розглядається не засвоєння суми інформації (знань), а здатність людини самостійно діяти у різних проблемних ситуаціях, застосовуючи наявні знання та продукуючи нові. Відповідно й до структури професійної компетентності мають увійти не тільки знаннєвий, діяльнісний та творчий досвід, а й досвід власне духовно-особистісної самоорганізації, пов'язаної з виконанням сенсопошукових, рефлексивних, самооцінних та інших функцій. Власне ж "компетентність" як особливе особистісне утворення набуває інтегративного характеру, практико-орієнтованої спрямованості, співвіднесеної із ціннісно-смысловими характеристиками особистості.

У контексті проблематики нашої статті проаналізуємо детальніше останні.

Філософські основи формування цінностей та ціннісних орієнтацій висвітлено в роботах А. Здравомислова, М. Кагана, В. Тугарінова.

Психолого-педагогічний аспект ціннісних орієнтацій розкривався у роботах К. Абульханової-Славської, Б. Ананьєва, Л. Виготського, О. Леонтьєва, В. Мясищєва, А. Петровського, С. Рубінштейна, Д. Узнадзе.

На думку Є. Бондарєвської, С. Кульневича, Л. Мітіної, спрямованість особистості на певну парадигму в освіті обумовлюється її аксіологічним потенціалом. Значущою для нас є позиція вчених про те, що аксіологічний потенціал, який розуміється як сукупність ціннісних орієнтацій, як реалізовані можливості та незадоволені потреби особистості в саморозвитку, самоповазі, самореалізації, може накопичуватися, розкриватися й актуалізуватись, може бути педагогічно спроектований та змодельований.

У рамках нашого дослідження важливо з'ясувати і змістове наповнення професійно-культурного потенціалу особистості. Так, досліджуючи теоретико-методологічні проблеми життєвого потенціалу особистості, М. Моринєць зауважував, що професійно-культурний потенціал особистості проявляється як складна особистісно-діялісна освіта, яка відображає сукупність особливих потреб, неактуалізованих можливостей, ціннісних відносин і особистісних способів досягнення особистістю інтеграції професійно-культурних якостей, що забезпечують органічну відповідність культурної та професійної складової життя [10].

А. Здравомислов підкреслює, що "сукупність сформованих, усталених ціннісних орієнтацій утворює своєрідну вісь свідомості, що забезпечує

стійкість особистості, прийнятність певного типу поведінки та діяльності, виражену у спрямованості потреб та інтересів". Зауважимо, що саме через систему професійно значущих цінностей, мотивів діяльності вчителя, особистісно-ділових якостей здійснюється його професійний розвиток.

Зокрема, С. Маслов та Т. Маслова виділяють такі цінності педагогічної діяльності: гуманістичні (учень, дитинство, індивідуальність та унікальність особистості, розвиток та самореалізація учня); професійно-моральні (добро, співчуття, милосердя, мир, щирість, вірність, професійний борг, свобода, віра, довіра, справедливість, патріотизм, обов'язковість, професійна честь та гідність); цінність творчої самореалізації (удосконалення професійно-творчих здібностей, навчальний предмет, що викладається, постійне самовдосконалення педагога); інтелектуальні (істина, професійні знання, творчість, пізнання, вільний доступ до інформації); соціальні (професійно-педагогічне спілкування, професійно-педагогічна корпоративність, соборність, традиції, сім'я, любов та прихильність до дітей); естетичні (краса, гармонія) [9].

При цьому слід зауважити, що важливою умовою результативності та продуктивності професійної педагогічної діяльності є творчий рівень її здійснення [8] на засадах діяльного підходу, тобто за умови сформованості у фахівця "суб'єктної позиції".

Необхідність аналізу суб'єктності студентів як гаранта якості сучасної професійної освіти зумовлена: орієнтацією сучасного соціуму та університетської освіти на збільшені вимоги до фахівців нового типу та реальної практики професійної підготовки спеціаліста; необхідністю виведення фахівця на творчий рівень здійснення професійної діяльності; зверненням змісту навчальної діяльності до вже наявного соціального досвіду та орієнтацією студента на майбутню професійну діяльність; потребою педагогічної теорії та практики у розкритті закономірностей процесу суб'єктного становлення студентів університету.

Ідея суб'єктності у професійній освіті орієнтує викладачів на створення для кожного студента індивідуалізованих умов, які здатні забезпечити цілісність і результативність процесу його особистісно-професійного розвитку. При цьому організаційна структура, технологія конструювання та реалізації освітнього процесу набуває гуманістичної спрямованості, забезпечує реалізацію своїх можливостей щодо освоєння різних видів діяльності та соціальних відносин [1; 3].

Стратегія діяльності викладача щодо становлення суб'єктності студентів стає

СТАНОВЛЕННЯ СУБ'ЄКТНОЇ ПОЗИЦІЇ СТУДЕНТА ЯК НЕОБХІДНА УМОВА ФОРМУВАННЯ ЦІННІСНО-ЗОРІЄНТОВАНОЇ ПРОФЕСІЙНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ

успішною тоді, коли актуалізоване студентом загальнокультурне та спеціальне знання, входячи до структури ціннісних орієнтацій, використовується ними для оцінки результативності свого навчання у ЗВО, власного самовизначення у результаті вибору цінностей, смислів та дій щодо досягнення особистісної та професійної успішності. Тобто у тому випадку, коли цінності (культурні та освітні) перетворюються на стимули і мотиви практичної поведінки студентів. Не випадково до структури педагогічного професіоналізму включають здатність педагога розвинути суб'єктний потенціал студентів, забезпечити умови для їхнього особистісного зростання. Тобто, викладач засобами педагогічної діяльності створює смисловий простір цінностей, який значною мірою визначатиме ціннісно-рефлексивний розвиток студентів.

Суб'єктність студента проявляється у його навчально-пізнавальній діяльності, у самопізнанні (рефлексивна мислєдіяльність, усвідомлення себе самостійною, самокерованою особистістю); самореалізації (виявлення, розкриття та опредметнення своїх сутнісних сил) [3]; самоствердженні (усвідомлення себе та становлення до себе через пред'явлення свого "конкретного Я" іншим людям, для яких воно виступає об'єктом); самооцінці (порівняння потенціалу, стратегії, процесу та результату своєї та інших навчально-професійної діяльності) [2]; саморегуляції (управління власним розвитком); самодетермінації (формування смислової системи уявлень про себе) (М. Гінзбург); самоактуалізації ("повне використання своїх здібностей та можливостей" (А. Маслоу).

Становлення суб'єктності студента в освітньому процесі ЗВО ми представляємо як взаємодію двох розгорнутих у часі процесів: внутрішньодетермінованого особистісно-професійного розвитку (саморуку, в якому породжуються і реалізуються потреби, мотиви, цілі, завдання) та зовнішнього, стосовно до особистості студента, навчання. Ідея становлення суб'єктності студента в освітньому процесі ЗВО полягає в тому, що той, хто навчається, розглядається як носій активності, індивідуального, суб'єктного досвіду, він прагне розкриття, реалізації та розгортання своїх внутрішніх потенціалів (гносеологічного, аксіологічного, комунікативного, творчого). Завдання викладача полягає у тому, щоб створюючи відповідні педагогічні умови, допомогти студентові усвідомити потребу самотворення, ініціювати саморух, спрямованість до самовдосконалення.

При цьому можна виділити три аспекти

становлення суб'єктності студентів. Соціально-професійний: ідентифікація з соціокультурним та професійним оточенням, прийняття його цінностей, осмислення соціального і професійного значення навчання як інструменту, що сприяє засвоєнню суспільного досвіду, норм, правил, традицій. Індивідуально-ціннісний: розкриття та розгортання "самості" студента в діяльності, його змістово-результативних та процесуально-динамічних характеристик. Операційно-діяльнісний: досягнення гармонійного поєднання соціально-професійного та індивідуально-ціннісного, синхронізація педагогічної діяльності викладача і особистісно-професійного розвитку студентів через сукупність способів, форм організації їх взаємодії.

Проведені теоретичні розвідки та досвід професійної педагогічної діяльності дають нам підстави стверджувати, що розвиток суб'єктного потенціалу майбутніх фахівців – випускників університетів – є провідним чинником прогресивного розвитку суспільства у кризовий період. Реалії сьогодення змінюють вимоги до особистості, ускладнюють процес її включення у всі життєві сфери, у тому числі в освіту, відповідно актуалізують проблему розвитку суб'єктної активності студентів як особливої особистісної якості, яка характеризується готовністю до вибору різних варіантів досягнення освітніх результатів та побудови на їх основі життєвих та професійних перспектив. Завдання освіти полягає у створенні умов набуття студентом особистісних смислів, цінностей та цілей свого розвитку. Реальним результатом освіти в цих умовах виступає розвиток здатності студента (майбутнього професіонала) відчувати образ мінливого світу та себе як його частини; готовність до зустрічі з несподіванками та вміння відповісти на ці зустрічі позитивною інноваційною діяльністю.

Сучасний університет не можна розуміти виключно як місце, де студенти здобувають професію під керівництвом викладачів. Переконані, що орієнтація лише на професійну підготовку сьогодні є безперспективною, оскільки світ стрімко змінюється, і ми часто не можемо передбачити, якою буде професійна структура суспільства впродовж життя навіть одного покоління. Відтак, актуальності набуває здобуття студентами досвіду проектування та реалізації власного освітнього маршруту, що відповідає мінливим життєвим та професійним ситуаціям, в умовах освітнього середовища університету.

Розглядаючи ціннісно-смисловий аспект розвитку суб'єктності студентів, необхідно зіставити поняття "освітнє середовище університету"

СТАНОВЛЕННЯ СУБ'ЄКТНОЇ ПОЗИЦІЇ СТУДЕНТА ЯК НЕОБХІДНА УМОВА ФОРМУВАННЯ ЦІННІСНО ЗОРІЄНТОВАНОЇ ПРОФЕСІЙНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ

та “освітній простір студента”. Під останнім ми розуміємо частину освітнього середовища університету, актуалізованого студентом, як певний результат освоєння світу, як ступінь пізнання та присвоєння ним його можливостей на основі суб'єктного досвіду. У процесі освіти особистість не може освоїти весь культурний та науковий простір сучасного світу, отже, освітній простір особистості є частиною культурного та наукового простору, в якому відбувається формування цілей, проектування моделей майбутнього життя, пошук та набуття смислів. Освітнє середовище університету перетворюється на предмет та ресурс спільної діяльності викладача та студента. Викладач як “важливий” інший допомагає студентові усвідомити особливості та суперечності сучасного світу, опанувати способи життя в ньому, вчить керувати власним життям.

Найбільш ефективною технологією досягнення цієї мети є, на нашу думку, моделювання суб'єктно-орієнтованих освітніх ситуацій, які розглядаємо як спеціально сконструйовані педагогічні ситуації (фрагменти освітнього процесу), що актуалізують прояв суб'єктних якостей, потребують використання суб'єктного досвіду. Освітня ситуація – це особливий педагогічний механізм, який ставить студента у нові умови, що трансформують звичний перебіг його освітньої діяльності; вимагають формування нової моделі поведінки, що характеризується актуалізованою суб'єктною позицією студента, його ціннісною орієнтацією на пошук цінностей та смислів знань. А тому комплексний аналіз таких освітніх ситуацій передбачає рефлексію, ціннісно-смыслову деталізацію ситуації, визначення власної позиції щодо взаємодії з нею.

У взаємодії студента з освітньою ситуацією необхідно означити такі найважливіші аспекти: рівень адекватності сприйняття ситуації; усвідомлення себе у цій ситуації, наділення ситуації змістом; визначення цілей та цінностей, що виявляється у з'ясуванні особистісного сенсу від роботи над ситуацією; зіставлення перелічених вище позицій з власним суб'єктним потенціалом, що виявляється в усвідомленні “я можу”. У кожній конкретній ситуації ці аспекти можуть бути представлені по-різному та залежати від: індивідуальних характеристик студентів (рівень освітньої компетентності, особистісного розвитку та суб'єктної зрілості); ступеня мобільності; розвитку самосвідомості; особливостей ціннісного самовизначення.

У роботі над освітньою ситуацією ми виокремлюємо такі основні елементи: мотивацію

діяльності, її проблематизацію, особисте розв'язання вирішення проблеми учасниками ситуації, презентацію освітніх продуктів, рефлексію результатів. Включення студентів до відповідного технологічного процесу і має запускати механізм становлення суб'єктності студентів.

Уважаємо також, що освітні ситуації, які одночасно виконують суб'єктно-розвивальну та експериментально-діагностичну функції, природно інтегруються в педагогічну дійсність і в своїй сукупності складають технологізований навчальний простір, орієнтований на розвиток суб'єктності студентів як особистісної якості. Водночас зауважимо, що педагогічна реальність завжди набагато складніша за педагогічну теорію, є багатofакторною та швидкозмінною системою. Тому моделювання педагогічних ситуацій можливе лише на теоретично-схематичному рівні.

Таким чином, становлення студента як суб'єкта професійної діяльності та професійного розвитку відбувається поетапно. Спочатку студент стає суб'єктом навчання, лише згодом суб'єктом професійно-педагогічної діяльності та професійного розвитку. Рівень сформованості суб'єктності пов'язаний з розвитком суб'єктних характеристик особистості: активності, здатності до цілепокладання, свободи вибору та відповідальності за нього, усвідомлення власної індивідуальності, неповторності, готовності до саморозвитку. Розвиток зазначених особливостей особистості вплине на формування досвіду виявляти власну суб'єктну позицію у майбутній професійній діяльності. Сприйняття себе як суб'єкта діяльності виявлятиметься і в бажанні аналізувати, контролювати та вдосконалювати власне професійне зростання. Саме суб'єктність стає внутрішнім стрижнем професійного становлення фахівця.

Розвиток суб'єктності як аксіологічної структури особистості студента в університетській освіті відбувається як за рахунок змісту освітніх курсів, звернених до проблем людини і побудованих на засадах відкритості, аксіологічності, полісуб'єктної взаємодії, так і в процесі освоєння освітніх технологій, що стимулюють особистість до постійної рефлексії власної освітньої діяльності.

Висновок. Становлення суб'єктності майбутнього вчителя є, з одного боку, умовою, а з іншого – результатом професійної підготовки, що пов'язано з формуванням якостей суб'єкта професійної діяльності, особистісним процесом його розвитку, який визначається активним,

СТАНОВЛЕННЯ СУБ'ЄКТНОЇ ПОЗИЦІЇ СТУДЕНТА ЯК НЕОБХІДНА УМОВА ФОРМУВАННЯ ЦІННІСНО-ЗОРІЄНТОВАНОЇ ПРОФЕСІЙНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ

вибірковим, відповідальним ставленням до професійної діяльності, здатністю до оволодіння професійною та самоосвітньою компетентностями, до фундаментальних особистісних та професійних змін. Як педагогічний феномен, суб'єктність є цілісною аксіологічною характеристикою особистості, яка розкривається у продуктивній професійній діяльності, в ціннісно-смысловій самоорганізації поведінки.

ЛІТЕРАТУРА

1. Арістова Н.О. Теоретичні та методичні засади формування професійної суб'єктності майбутніх філологів: дис.... д-ра пед. наук: 13.00.04 – теорія і методика професійної освіти. Київ, 2017. 572 с.

2. Борытко Н. М., Мацкайлова О. А. Становление субъектной позиции учащегося в гуманитарном пространстве урока: Монография. Волгоград, 2002. С. 131.

3. Вишківська В.Б. Суб'єктність студентів у навчальному процесі – необхідна умова формування професійної компетентності. Науковий часопис НПУ імені М.П.Драгоманова. 2008. Вип.8 (18). С. 2–4.

4. Галян О. Формування професійної компетентності педагога засобами навчальної дисципліни “Педагогіка суб'єктності”. *Молодь і ринок*. №8 (151). 2017. С.130–134.

5. Глоссарий современного образования / Нар. укр. акад.; под общ. ред. Е.Ю. Усик. 2-е изд., перераб. и доп. Харьков :Изд-во НУА, 2014. 532 с. С.181.

6. Иванова Е.О., Осмоловская И.М. Дидактика в информационном обществе. *Педагогика*. 2009. №10. С. 8.

7. Компетентнісний підхід у сучасній освіті: світовий досвід та українські перспективи: бібліотека з освітньої політики / за заг. ред. О. В. Овчарук. Київ: К.І.С, 2004. 112 с. С. 29–30.

8. Кулюткин Ю.Н. Творческое мышление в профессиональной деятельности. *Вопросы психологии*. 1986. № 2. С. 24–36.

9. Маслов С. И., Маслова Т.А. Аксиологический подход в педагогике. *Известия Тульского государственного университета*. 2013. №3–2. С. 202–212.

10. Моринець Н. Теоретико-методологічні проблеми дослідження життєвого потенціалу особистості. *Вища освіта України*. 2009. №2. С.90–98.

11. Про затвердження кваліфікаційних характеристик професій (посад) педагогічних та науково-педагогічних працівників навчальних закладів: наказ МОН України від 01.06.2013 № 665. URL: zavuch.at.ua/2013-2014/Atestaciay/kvalifikacijni_kharakteristiki.docx.

REFERENCES

1. Aristova, N. O. (2017). *Teoretychni ta metodychni zasady formuvannia profesiinoi subiektnosti maibutnikh filolohiv* [Theoretical and methodical bases of formation

of professional subjectivity of future philologists]. *Doctor's thesis*. Kyiv, 572 p. [in Ukrainian].

2. Borytko, N. M. & Matskaylova, O. A. (2002). *Stanovlenie subektnoy pozitsii uchashchegosya v gumanitarnom prostranstve uroka* [Formation of the student's subject position in the humanitarian space of the lesson]. Monograph. Volgograd, p. 131. [in Russian].

3. Vyshkivska, V. B. (2008). *Subiektnist studentiv u navchalnomu protsesi – neobkhidna umova formuvannia profesiinoi kompetentnosti* [Subjectivity of students in the educational process is a necessary condition for the formation of professional competence]. *Scientific journal of NPU named after M. Drahomanov*. Vol.8 (18). pp. 2–4. [in Ukrainian].

4. Halian, O. (2017). *Formuvannia profesiinoi kompetentnosti pedahoha zasobamy navchalnoi dystsypliny “Pedahohika subiektnosti”* [Formation of professional competence of a teacher by means of the discipline Pedagogy of subjectivity]. *Youth & market*. No.8 (151). pp.130–134. [in Ukrainian].

5. *Hlossaryi sovremennoho obrazovanyia* (2014). [Glossary of Modern Education]. (Ed.). E.Iu. Usyk. 2nd ed., revised. and additional. Kharkov, 532 p. P.181. [in Russian].

6. Ivanova, Ye.O. & Osmolovskaya, I.M. (2009). *Didaktika v informatsionnom obshchestve* [Didactics in the Information Society]. *Pedagogy*. No. 10. p. 8. [in Russian].

7. *Kompetentnisnyi pidkhid u suchasni osviti: svitovyi dosvid ta ukrainski perspektyvy: biblioteka z osvithoi polityky* (2004). [Competence approach in modern education: world experience and Ukrainian perspectives: library on educational policy]. (Ed.). O. V. Ovcharuk. Kyiv, 112 p. pp. 29–30. [in Ukrainian].

8. Kulyutkin, Yu.N. (1986). *Tvorcheskoe myshlenie v professionalnoy deyatelnosti* [Creative thinking in professional activities]. *Questions of psychology*. No. 2. pp. 24–36. [in Russian].

9. Maslov, S.Y. & Maslova, T.A. (2013). *Aksyolohycheskyi podkhod v pedahohyke* [Axiological approach in pedagogy]. *News of the Tula State University*. No.3-2. pp. 202–212. [in Russian].

10. Morynets, N. (2009). *Teoretyko-metodolohichni problemy doslidzhennia zhyttievoho potentsialu osobystosti* [Theoretical and methodological problems of studying the life potential of the individual]. *Higher education in Ukraine*. No.2. pp.90–98. [in Ukrainian].

11. *Pro zatverdzhennia kvalifikatsiinykh kharakterystyk profesii (posad) pedahohichnykh ta naukovopedahohichnykh pratsivnykiv navchalnykh zakladiv* [About the consolidation of the quality characteristics of the professional (posad) pedagogical and scientific and pedagogical pratsivnyks of the chief mortgage]. Order of the Ministry of Education and Science of Ukraine dated 01.06.2013 No. 665. Available at: zavuch.at.ua/2013-2014/Atestaciay/kvalifikacijni_kharakteristiki.docx. [in Ukrainian].

Стаття надійшла до редакції 20.12.2021